

Məleykə Xala

İsmayıl Şıxlı

© İsmayıl Şıxlı. Namərd Gülləsi. Bakı, Yazıçı 1991

Əvvəlcə kəndin yuxarı başında itlər hürüsdü, sonra maşın tırlıtısı eşidildi. Bu tırlıtlı gecənin sakitliyində gah gücləndi, gah da azalıb boğuş bir uğultuya çevrildi. Onsuz da səksəkə içində gözlərini tavana zilləyib, arxası üstə yorğan-döşəkdə uzanan Məleykə xala diksindi və kəndin şaxtadan buz bağlamış kələ kötür yolu ilə gedən maşının hara dönəcəyini təkərlərin xırılısından müəyyənləşdirməyə çalışdı. Düz dörd il beləcə narahat gecələr keçirmişdi.

Düz dörd il gözü yol çəkmiş, hər səsi, hər tıqqıltını dinləmiş, kəndin ortası ilə təkəmsəyirək gedən maşınların onların doqqazında dayanacağına, sonra da addım səslərinin qapıya yaxınlaşacağına həsrətində olmuşdu. Hətta neçə dəfə hövllə yuxudan qalxıb ayaqyalın, başıaçıq yola da qaçmışdı. İndi də diksindi. İndi də yorğanı üstündən atıb bayıra qaçmaq istədi. Amma birdən yay kimi dartınıb titrədi, saçının ucundan tutmuş dırnağına qədər göynədi. Maşının yoldan burulub onların çal-çəpərsiz həyətlərində dayandığının hiss etmədi, qapıya yaxınlaşanların ayaq səsinə eşitmədi...

Oğlu yanında üçcə gün qonaq qaldı. Üçcə gün anasını sevindirirdi, üçcə gün anasının nəfəsinə isindi, üçcə gün anası nəfəsi ilə onu isitdi, özü də onun nəfəsinə qızındı. Məleykə xala həmin günləri ayaq qatlayıb dincələmədi. Gündüzlər oğlu ilə görüşməyə gələn kənd camaatına çay-çörək verdi, gecədən xeyli keçəndən sonra başabaş taxtın üstündə yer salıb oğlunun böyrünə qısıldı, qolunu körpəsinin başının altına salıb, işıqlaşana qədər onun sifətinə tamaşa elədi.

Yşaq yaman dəyişmişdi: sifətində qara ləkələr vardı. Sinəsi xış-xış xışıldayırdı. Gözünə yuxu gedən kimin sayıqlayır, yerin içində büzüşür, yorğanı başına çəkib elə bil kimdənsə gizlənmək istəyirdi. Əvvəlcə titrətmə içində qışqırır, sonra inildəyirdi. Anası onu astaca silkələyib oyatmaq istəyirdi ki, sakitləşsin, amma əksinə olurdu. Əl dəyən kimi oğlu diksinib sıçrayır, döyükmüş gözləri oynayır, sinəsini tövşük alırdı. Bir xeyli öskürdükdən sonra yerinə uzanırdı. Yazıq uşaq nəfəs ala bilmirdi. Gədə elə bil qocalmışdı: sir-sifəti qırıq-qırıq idi, bədəni od tutub yanırdı.

Əsgərliyə gedəndə on yeddi yaşı vardı. Müəllimliyi qurtarıb öz kəndlərində—məktəbdə—yenicə dərslər deyirdi. İlk donluğundan özünə, anasına paltar

almışdı. Yenicə cibi pul tanıyır, əli sevinirdi. Elə ürəyi də sevinirdi. Anası qonşu qızlardan birini gözaltı eləmişdi. Həmişə başına yaşıl yelənli ağ kəlağayı örtən bir qız onların doqqazından ötüb suya gedəndə ayaq saxlayıb çəpərin o üzündən oğrun-oğrun həyəətə baxar, çox zaman da evdən çıxıb dərəcə gedən təzə müəllimi gözü ilə məktəbə qədər ötürərdi. Məleykə xala göz qoyurdu. Görürdü ki, oğlu da qızla rastlaşanda özünü itirir, az qalır ki, ayaqları dolaşsın. Ana ürəyi hiss edirdi ki, uşaqların meyli bir-birinə qonub. Söz açıb ağızlarını aramaq, sonra da elçiliyə hazırlaşmağın vaxtı idi.

Nahaq yerə deməyiblər: sən saydığını say, gör fələk nə sayır. Bir gün kağız gəldi, onu əsgər çağırıdılar. Anası inanmadı ki, hələ üzünə ülgüc dəyməmiş, indiyə qədər bir adamın itinə daş atmayan, bir toyuq başı belə kəsməyən uşağın əlinə tufəng verib davaya apararlar.

Onun özü də, qəlbi də gül kimi tər-təmiz idi. Hələ əli bir qız əlinə dəyməmişdi, nəfəsinə bir qız nəfəsi toxunmamışdı. İndi onun nə vaxtıydı ki, yanağını özü kimi bakirə bir qız yanağına söykəmək əvəzinə tufəng qundağına söykəsin, barmaqları sinə əvəzinə tətikdə gəzsinsin?! Məleykə xala heç cür ağına sığışdırı bilmirdi ki, onun gözünün ağı-qarası təkcə oğlunu əlindən ala bilərlər.

Amma aldılar. Özü əli ilə ona arxa çantası tikdi, İçinə yemək-içmək, isti tuman-köynək, yun corab və əlcək qoydu. Düz səhərəcən ondan əl çəkmədi. “Voyenkomun” qabağına toplaşanları görəndə bir az toxtadı: “Elnən gələn qara gün toy-bayramdır”—deyə özünə təskinlik verdi. Axşamüstü çağırışçılara qoşulub vağzala getdi, balalarını apararı vaqonları gecəyarısı yola salanlarla birlikdə orada qaldı, evə səhərə yaxın gəlib çıxdı. İki gün evə baş sala bilmədi. Elə bil divarlardan buz sallanmışdı, pəncərələr sırsıra bağlamışdı. Hər şey—göydəki günəş də, od da, ocaq da soyumuşdu, içəri girəndə adam üşürgələnirdi. Məleykə xalaya elə gəlirdi ki, bu soyuqluqla bərabər evdə bir boşluq da var. Bu boşluq onun qəlbində, beyində də uğuldayırdı. Arvad qapı-bacaya yovuşa bilmirdi.

Aradan bir az keçdi. Məktublar gəlməyə başladı. Ev təzədən isindi, təzədən həniləndi. Boşluq, soyuqluq yoxa çıxdı. Kimsəsiz evdə oğul səsi eşidildi. Bu səs gah Dağıstandan gəldi, gah Tuapsedən. Gah Krasnodardan eşidildi, gah Tamandan. Düz gedib Kerçə çıxdı. Kerçədə isə birdən-birə kəsildi. Arvadın əli ürəyinin üstündə, gözü yollarda qaldı. Gündə üç dəfə doqqaza çıxdı, idarəyə yollandı. Poçtalyonu hər dəfə görəndə əsım-əsim əsindi, yaşlı gözlərini nımdaş çantasından üçkunc məktublar çıxardan poçtalyonun əlinə zilləsə də yerindən tərpənə bilmədi, gözü məktubpaylayanın üzündə qaldı. Onun başını aşağı salmasından bildi ki, oğlundan xəbər yoxdur.

Gözlədi, çox gözlədi, balasından səs-səmir çıxmadı. Nə ölüsünü görəndə oldu, nə dirisindən xəbər verən. Onunla davaya gedənlərdən qayıdanlar da oldu, ürək edib görüşə gedə bilmədi. “Dilim-ağzım qurusun, birdən... Ağılıma gələn dağlara-daşlara... Ey yeri-göyü yaradan, bircə balamı sənə tapşırıram...” Evdə tək qalanda qapını bağlayıb hönkür-hönkür ağladı. Gecələr səhərəcən gözünü tavana zilləyib kirpiyini qaxmadı. “Ümidim

bircə sənədir, ey tanrı, gözümün ağrı-qarası təkəcə oğlumu özün qoru, onu mənə qaytar. Qoy şikəst olsun, eybi yoxdur, qəbulumdur, təkə qayıdıb gəlsin, təkə nəfəsi üstündə olsun”.

Beləcə aylar dolandı, illər keçdi, Müharibə qurtardı. Başı əlində olanlar, salamat qalanlar qayıdıb gəldilər. Gah o qapıda toy-düyün quruldu, gah bu qapıda. Amma Məleykə xalanın bircəciyətini gördüm deyən olmadı. Aradan xeyli keçdi. Qayıdıb gələnlər sıxvarıldı. Arvad üzə vürmasa da, ürəyində oğlundan əlini tamam üzdü...

Bir axşam yerini tezdən saldı. Çırağı yandırmadı, ocağı qalamadı, mitil yorğan-döşəyə bürünüb taxtın üstündə uzandı. Bayırda külək vıyıldaırdı. Yarpağı tökülmiş ağacların budaqları əyilib pəncərəyə qərübə kölgələr salırdı. Evin taxta-puşundan qopan kirəmidlər tappılı ilə həyətdə düşüb parçalanırdı. Haradasa qapı cırıldaıdır, haradasa novalça uğuldaırdı. Elə bil yalquzaq canavar sürə-sürə düz kəndin ortasına gəlib hər yeri axtarmış, sonra da kimsəsizləşən bu qapıda vahimə içində acı-acı ulayırdı. İllərcə damın altında tək qalan və heç nədən qorxmayan Məleykə xalanın nədənsə bu gecə sümüyü eymənirdi.

Arvad üşütməli adam adam kimi titrəyir, elə bil qaranlıq evin künclərində taxtın altında, buxarının içində həyulalar görüb vahimələnirdi. Birdən qapı döyüldü. Arvad az qaldı qorxusundan qışqırıb özünü pəncərədən atsın. Ona elə gəldi ki, qulağı səsə düşüb, onu qara basır. Dilinə kəlmeyi-şəhadət gətirdi. Səs bir də təkrar olunanda yorğanıbaşına çəkib ürəyi çırpına-çırpına dinşədi. Səs aydınca eşidilirdi: onu çağırırdılar.

Üstündən yorğanı atması ilə qapıya yaxınlaşması bir oldu. Heç nə soruşmadı. Zirəzəni çəkdi və əsgər şinelli bir oğlanla üz-üzə dayandı...

Gözünü açanda özünü taxtın üstündə uzanmış gördü. Kimsə çırağı yandırmışdı, ocağı qalamışdı. Kimsə yanında oturub onun əllərini ovxalayır. Arvad key-key oğlana baxdı. Əsgər başa düşdü ki, anası hələ özünə gəlməyib...

—Mənəm, ay ana, qayıdıb gəlmişəm.

Məleykə xala bu xırıltılı səsi eşidəndə çox-çox uzaqlara getdi. Ha çalışdısa da yadına sala bilmədi. Bilmədi ki, bu səs kimindir, bu səsi harada eşidib, axı bu səs dağrudan da ona tanış deyildi. Belə xırıltılı səsi birinci dəfəydi eşidirdi.

—Mənəm, ana, üzümə niyə elə baxırsan, öz oğlunu tanımırısanmı?

Məleykə xala dirçəldi. Taxtın üstündən düşüb ehmalca əlini oğlunun üzünə çəkdi, sonra çiyinlərin, bədənini yoxladı, əlini ovcuna alıb barmaqlarını bir-bir sığalladı və birdən oğlanın başını sinəsinə sıxıb hönküdü...

İki günü birtəhər başa vurdular. Üçüncü günü oğlu yerini axşamdan saldırdı. “Ana, deyəsən, mənə soyuq dəyib, üşüyürəm”,—dedi. Məleykə xala “neynək, dərdin alım, uzan dincəl,—deyə cavab verdi.—İstəyirsən belinə küpə salım”. Oğlu astadan dilləndi: “Mənimki küpədən keçib”. Yorğanı başına çəkdi. Arvad səksəndi, amma oğlundan heç nə soruşmadı. Üstünə bir yorğan da saldı. Həyətdə nə qədər odun vardısı içəri gətirdi, peçə doldurdu. Səhərəcən oğlunun böyründə oturdu. Ona gah su verdi, gah çay. Od tutb yanan alnına soyuq dəsmal qoydu, ayaqlarını ovxaladı, kürəklərini ovuşdurdu. Arada bir yorğanı qaldırıb oğlunu qucaqladı, əlini onun cod saçlarında gəzdirdi. “Quyurcuq tellərin hanı, dərdin alım?—deyə pıçıldadı.—Bədənin niyə alışıb yanır, a sənə qurban olum, mənə niyə qorxudursan? Səndə nə var ki, belə inildəyirsən, a çiyində gedim. Anan sənə sadağa olsun, gözünü niyə açmırsan? Bir dillən, de görüm, ürəyin nə istəyir? Qabağında ölüm, ay oğul, mənə dəli eləmə.”

Arvad nə qədər yalvardısa oğlu bir söz demədi, yerin içində çabaladı. Gecə yarından sonra istisi lapqalxdı və az qaldı ki, anasını da alışdırıb yandırsın. Səhərə yaxınsa bədəninə tər gəldi, deyəsən bir az sakitləşdi. Ana da dərindən nəfəs alıb dincəlmişdi. İşıqlananda isə arvad gördü ki, oğlunun bədəni soyuyub, yastıqda qan ləkələri var. “Səni görüm qan qusasan, ey çərxi-fələk!”—deyə qışqıraraq əlini saçına uzatdı. Üzünün dərisi dırnaqlarında gəldi, çəngə saç barmaqlarında...

Qapı silkələndi, zirzəzi cingildədi və az qaldı ki, çərçivə yerindən çıxsın. Məleykə xala bu taqqılıtları çoxdan eşidirdi. Amma ayırd edə bilmirdi ki, güyüldəyən qulaqları, yoxsa ürəyinin döyüntüləridir, beynində vurur. Bir də dinşədi. Qapı ilə birlikdə elə bil divar da silkələndi. Adam danışıqları, ayaq səsləri bu dəfə aydınca eşidildi. Təşviş içində, titrək səslə soruşdu:

—Kimdi?

—Aç qapını!

Məleykə xala yorğanı üsündən atdı. Donunu əyninə keçirdi. Qaranlıqda, fəhmlə, taxtın ayaq tərəfinə qoyduğu qaloşunu tapdı. Gecə də, gündüz də qoftasının qoynunda saxladığı kibrit qutusunu tapıb çırağı yandırmaq istədi. Qapı yenidən taqqıldadı.

—Aç qapını, demirik?!

—Bu saat, dərdiniz alım, qoyun çırağı yandırım.

—Lazım deyil!

Qarıya yaxınlaşdı. Zirzəzi çəkməyi ilə qapının taybatay açılması bir oldu. İçəri doluşanlar arvadı itələyib qabağa keçdilər. Əllərindəki fanarla evi işıqlandırdılar. İşıq zolaqları küncələri gəzdirdi, divarlarda oynadı, qılinc kimi çarpazlaşıb bir-birini doğradı və sürüşə-sürüşə taxtın üstündə, mitil yorğan-döşəklərin ətrafında dolaşdı.

Mələykə xala əli üzündə qapının ağzındaca quruyub qalmışdı. Gecənin bu vaxtı gələnlərin kim olduğunu ayırd edə bilmirdi, soruşmağa da ürək eləməirdi. İşıqlar yenidən çarpazlaşıb künc-bucağı eşələyəndə arvadın ürəyi durmadı.

—A bala, qoyun işığı yandırırım.

—Sənə dedik, lazım deyil!

—Qoy yandırısın.

Mələykə xala əlləri əsə-əsə çırağın şüşəsini çıxartdı, fitili yandırdı. Otağa boğumtul bir işıq düşdü.

Gələnlərin əynində şinel, ayaqlarında uzunboğaz çəkmə vardı. Onlardan ikisi əlində tüfəng qapının ağzında dayanmışdı, o biriləri isə evin ortasında. Elə bil kimi isə aparmağa gəlmişdilər. Onda da beləcə gəlmişdilər. Gecənin girt yarısı qapını döymüş, kişini yorğan-döşəkdən qaldırıb qabaqlarına salmışdılar. Heç arvad-uşağı ilə düz-əməlli görüşməyə də qoymamışdılar. İmkan verməmişdilər ki, arvadı ilə iki kəlmə söz kəssin. Bəlkə bir tapşırığı, bir ismarıcı, kiməsə deyiləsi bir sözü vardı? Bircə onu deyə bilmişdi ki, “darıxmayın, elə günü sabah gələcəm. Məndə heç nə yoxdur. Nəsə dolaşmaq salıblar.” Amma elə o gedən getdi. Yazıq kişini heç gördüm deyən olmadı. Mələykə xala da bircə balası ilə damın altında qaldı tək.

Arvad birdən vahimələnən kimi oldu. “Bəs indi kimi aparmağa gəliblər?”—deyə ürəyindən keçirdi və taxtın küncündə çöməlib qaldı.

Gələnlərdən biri kətili çəkib oturdu. Şinelinin yan cibindən papiros çıxartdı. Fikirli-fikirli yumşaldıb yandırdı. Tüstünü acgözlüklə ciyərlərinə çəkdi və sonra burnundan fısıqırdı. Otağın bozbulanıq işığında laylanan tüstü əvvəl yuxarı qalxdı, sonra aşağı çöküb peçin qapı deşiklərindən soruldu. Onun dalğın gözləri, yorğun baxışları evin hər yerini dolaşdı, nəyisə axtardı, sonra arvadın üzünə zilləndi.

—Oğlun hardadır?

Onsuz da yarımqaranlıq olan otağa elə bil qatı duman çökdü. Mələykə xalanı əsməcə tutdu. İçin-için hıçqırdı.

—Niyə demirsən?

—Dinim nə deyim?

—Yerini de, hardadı?

—Əsgərlikdə.

—Bəs ordan qayıtmayıb?

—Qayıtmışdı. Yenə getdi.

—Hara?

—Qara torpağın altına.

Gələnlər dönüb bir-birlərinin üzünə baxdılar. Kəsdirə bilmədilər ki, arvad düz deyir, yoxsa onları ələ salır. Hətta cavan zabit səsini qaldırdı:

—Arvad, bizi dolama, de görək, oğlun hardadır?!

O, Məleykə xalaya yaxınlaşmaq, daha nəşə ağır bir söz demək istədi. Amma kətilin üstündə outran yaşlı kişi ona acıqlandı.

—Ay bacı, biz buraya öz başımıza gəlməmişik, bizi də göndərən var. Biz onun yerini bilməliyik. Əgər evdə gizlənibsə, xeyri yoxdur, axtarıb tapacayıq.

—Axtarın, tapın. Ne deyirəm.

Məleykə xala ayağa durdu. Qollarını sinəsində çarpazlayıb dayandı. Arvad birdən-birə elə bil daşlaşdı. Onun hissi də, beyni də keyləşdi. Göz yaşı qurudu. Ürəyi buza döndü.

Kətilin üstündə outran yaşlı kişi papirosu papirosun oduna yandırır sümürdü. Aralığı çökən sükutu uzun zaman heç kəs poza bilmədi. Yaşlı kişi arvadın birdən-birə keyləşdiyini, yadlaşdığını, gözlərində bir şüşə parıltısı əmələ gəldiyini hiss etdi. Ondan olsaydı, daha heç nə soruşmazdı, gəldiyi kimi də sakitcə çıxıb gedəri. Amma əliboş qayıda bilməzdi.

Aralıqdakı yenə cavan zabit pozdu:

—Heç bilirsən, sənin oğlun hardan gəlib?

—Niyə bilirəm, əsgərlikdən.

—Xeyr, əsirlikdən!

Arvadın təmkinini cavan zabit özündən çıxartdığından ilan kimi düz Məleykə xalanın üstünə fısıldadı. Arvad, doğrudan da ilan çalmış kimi diksindi, elə bil bədəninə işləyən zəhər sim kimi nazilib damarların boyu göynərti apardı və bu soyuq sızıltılar baş alıb ürəyə doğru yeridi. “Deyirəm axı, yazıq balam niyə bu kökə düşübmüş, niyə özündə-sözündə deyilmiş? Niyə qayıdandan sonra anası ilə bircə kəlmə kəsmədi, başını qaldırıb üzümə baxmadı. Sən demə, yazıq balamın eləcə quruca nəfəsiymiş gələn. Ölməyə gəlibmiş bircəm. Torpaq çəkib gətiribmiş uzaq-uzaq yerlərdən onu!” Ağlamaq istədi. Amma göz yaşı qurumuşdu. Çığırmaq istədi, səsi çıxmadı. Bədəni soyudu.

—Mən onu əsgərliyə yola salmışdım.

—O isə əsir düşüb, Vətən xainidir.

Arvad elə bil birdən ayıldı. Zabitin üstünə yeridi.

—Ağzını təmiz saxla, xain özünsən!

—Arvad, baş aparma, oğlunun yerini de!

Onlar az qaldılar əlbəyaxa olsunlar. Araya yenə yaşlı kişi girdi.

—Hırslanmış, ay bacı, bayaq dedim ki, biz onun yerini bilməliyik.

—Siz soruşdunuz, mən də dedim. Niyə inanmırsınız?

Yaşlı kişi ayağa durdu. Otaqda xeyli gəzindi. Yenə papiros yandırdı, yenə otaqda göyümtül tüstü laylandı, yenə aralığa süküt çökdü.

—Çoxdan rəhmətə gedib?

Kişinin sakit səsi arvadı da sakitləşdi.

—Bu gün düz ay yarımıdır.

Yenə ortalığa sükut çökdü. Bir-birinin oduna yanan papiroslar daha bərkdən közərdi, tüstü layları daha da qatılaşdı. Yaşlı kişi elə bil özü ilə mübarizə aparır, demək istədiyini hülqumundan qaytardır, arvaddan soruşmaq istədiyini dilinə gətirə bilmirdi. Qorxurdu ki, qaysaqlanmış yaraya toxunub göynədə.

Getməyə hazırlaşdılar. Qapının ağzında cavan zabit ayaqsaxladı və dabanı üstə fırlanıb əlini tapançasına aparmağı ilə taxta tərəf cumub yorğanı kənara atmağı bir oldu. Onun səsi otağı başına götürdü.

—Yoldaş polkovnik, bir bura baxın!

Əsgərlər tüfənglərini hazır tutdular. Polkovnik sakitcə taxta yaxınlaşdı. Gözlərinə inanmadı. Ona elə gəldi ki, əsgər paltarlı bir adam heç çəkmələrini, şinelini, papağını soyunmadan, elə pallı-palazlı girib yorğanın altına. Kişinin gözü alacalandı. Cavan zabitin cingiltili səsi olmasaydı, bəlkə o da diksinib geri çəkiləcək, əlini belindəki qobura uzadacaqdı.

—Gördünüz? Mən deyəndir, arvad yalan danışır, oğlu buradadır. Bu da onun paltarlarıdır.

Sözünü qurtaran kimi aşağı əyilib əlindəki fanarla taxtın altını yoxladı. Küncdə bir cüt işıq parıldadı. Zabit geri çəkildi. Qara bir pişik atılıb küncə qısıldı.

—İndi nə edək?

—Heç nə,—deyə polkovnik papirosunu kötüyünə qədər sümürüb yerə atdı.—Gedək.

—Onda icazə verin, paltarları aparacaq.

Polkovnikin elə bil birdən-birə üzünə zəhər çökdü:

—Nəyinə lazımdır?

—Əlimizdə əsas olsun.

Dinmədi. Dərindən köks ötürüb evin ortasında daş kimi dayanan anaya baxdı. Başa düşdü ki, arvad oğlunun paltarını qəsdən yorğan-döşəyin arasına uzadıb. Onu ölmüş saymır. Gecələr şineli qucaqlayıb, üzünü yastığın üstündəki papağa söykəyir. Barmaqlarını köynəyin düymələrinə sürtür. Pencək-şalvarı qoxulayır, oğlunun iyini baunlardan alır və ona elə gəlir ki, oğlu heç yana getməyib, evdədir, taxtın üstündə, anasının yanında uzanıb, ana-bala qucaqlaşib yatırlar.

Arvadın yegana təsəllisini — oğlunun paltarının—onun əlindən alsaq, ürəyi partlamazmı? Geri döndü. Qəti addımlarla qapıya yaxınlaşdı. Yoldaşlarını bayıra çıxartdı. Sərt baxışlarıyla hələ də taxtın yanında dayanan cavan zabitə əmr elədi ki, evdən çıxsın. Yalnız bundan sonra əlini cəftəyə uzatdı və getməzdən əvvəl dönüb arvadın üzünə baxdı:

—Harda basdırmısınız?

—Harda basdıracaq, qəbiristanlıqda. — Arvad birdən diksindi. — Nəyinə lazımdır?

—Heç, elə-belə soruşdum.

Bu, sözləri cavan zabitin qulağı aldı...

İki gündən sonra kəndə qar düşdü. Arxların suyu buz bağlayıb qovuşdu. Yollar, cığırılar ağ örtüyə büründü. Ağacaların budaqları ağırlaşdı. Bacalardan burula-burula qalxan tüstü kəndin üstündə laylandı. Sərçələr, sığırcınlar xırman yerlərində, ot və saman tayalarının ətrafında eşələnməyə başladılar. Məleykə xala səhər tezdən qoltuğunda iri bir bağlama kəndin ortasında göründü. Əllərini hovxura-hovxura məktəbə qaçan uşaqlara, arx üstündə atlarını sulayan cavanlara, çiyində sənək qarda xıgır sala-sala suya gedən qız-gəlinə fikir vermədi.

Üz-üzə gələnlərlə gülə-gülə salamlaşdı. Soruşanlara dedi ki, “uşağın paltarını aparıram. Qar tez düşdü, yəqin anası ölmüş üşüyür”. Arxasınca təəccüblə baxıb çiyinlərini çəkdilər. Amma onu yolundan qayıtara bilmədiilər. Birbaş kəndin aşağısındakı qəbiristanlığa getdi. Qar buranı da bürümüşdü. Qədim, uca başdaşları cərgələnmiş əsgər kimi boy-boya vermişdilər.

Çökmüş və üstü götürülməmiş qəbirlər ağ yorğanın altında mürgüləyirdi. Məleykə xala lap ucqardakı təzə qəbrin yanında dayandı. Gördü ki, daşlar yerindən tərənib, bəziləri isə kənara atılıb. Ətrafa qorpaq səpələnib. Təzə qarın üstündə caynaqlı heyvan ləpirinə bənzər diş-diş ayaq izləri var. Arvad vahimə içində aşağı əyildi. Əli ilə torpağı yığdı, daşları yerinə qoydu, qəbrin üstündəki qarı sıgalladı. Şineli qəbrin üstünə çəkdi. Çəkmələri cütləyib ayaq tərəfə qoydu. Papağı başdaşı əvəzinə torpağa basdırılmış ağaca keçirdi. Əlində çubuq, kənardaca, şala bürünüb oturdu. Kimsə onu çağırırdı. Eşitmədi. Yaxınlaşıb qolundan tutdu. Dinmədi. “Burada neyləyirsən?”—deyə soruşanda başını qaldırıb qonşularının üzünə baxmadı. Astadan “Oğlumu gözləyirəm,—dedi, onu

burda tək qoyub gedə bilmərəm. Deyəsən qəbiristanlıqda göreşən peyda olub. Getsəm balamı yeyərlər”.

Qonşu onun qolundan yapışib qaldırdı, evə aparmaq istədi. Bacarmadı.
Bir neçə gündən sonra kəndə xəbər yayıldı ki, Məleykə xalanın başına hava gəlib.

1988

Veb direktor: Betti Bleyer

Mətni yığdı: Nərgiz Abadi

Veb üçün hazırladı: Ülviyyə Məmmədova

AZERİ.orga qoyuldu: may, 2004